

ГРАЖДАНСКО-ВОЕННОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО В ПОМОЩ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРИ ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ

Валери Иванов

CIVIL-MILITARY COOPERATION IN SUPPORT OF THE POPULATION IN EMERGENCY SITUATIONS

Valeri Ivanov

Резюме: Авторът подкрепя идеята, че при сложни извънредни ситуации, военната подкрепа трябва да се разглежда като ключов компонент на националната устойчивост. Адекватното участие на военни екипи в зоната на бедствието може да изиграе жизненоважна роля за спасяването на човешки животи, намаляване на имуществените щети, икономическите загуби и екологичните проблеми. Осигуряването на добра координация между военни и цивилни звена по време на реакция и възстановяване при бедствия изисква доверие между всички страни, взаимно разбиране на целите и способностите, съвместно обучение и образование, развитие на законодателството и др.

Ключови думи: гражданско-военно сътрудничество, гражданско-военно взаимодействие, извънредна ситуация, криза, природни бедствия.

Abstract: The author supports the idea that in complex emergencies, military support should be seen as a key component of national resilience. Adequate involvement of military teams in the disaster area can play a vital role in saving human lives, reducing property damages, economic losses and environmental problems. Ensuring good coordination between military and civilian units during disaster response and recovery requires trust among all parties, mutual understanding of objectives and capabilities, joint training and education, legislative development, and more.

Keywords: civil-military cooperation, civil-military interaction, emergency, crises, natural disasters.

УВОД

Поредните „невиждани от години“ наводнения в подбалканските полета на Република България ни накараха да се замислим отново за това, готови ли са националните и регионални структури за реагиране при бедствия и трябва ли отново да се разчита главно на армията и доброволците за спасяване на бедстващи хора, за разчистване на

инфраструктурата и пътищата, за отводняване на долините на реките и домовете на хората и др.

Да, постоянно се повтаря наративът, че живеем в условия на непрекъснато нарастваща опасност от природни бедствия и катаклизми, аварии и катастрофи, причинени от човешка дейност, както и кризи и конфликти от различен характер – екологичен, здравен, социален, етнически, икономически, военен и др. Но готова ли е държавата, институциите, органите и населението да реагира адекватно и ефективно на подобни предизвикателства? Направено ли е всичко, за да се предотврати опасността от бедствия? Планирани ли са действията на отговорните структури и организации? Осигурени ли са необходимите ресурси? Проведена ли е нужната подготовка? Изградена ли е системата за управление? И дали .... Все въпроси, които си задаваме по правило, малко след всяко поредно катастрофално събитие. Затова нека сега да поставим нещата на мястото си. Или поне да се опитаме...

Съвсем логично е Системата за управление при кризи и реагиране при бедствия, да се смята за ключов елемент от дейността на всяко правителство и важен компонент от Системата за национална сигурност на всяка страна. В международен план, няма универсален модел на такива системи за управление. НАТО и ЕС отдавна са в процес на изграждане и развитие на системи за управление при кризи и реагиране при бедствия, но тези модели са в процес на постоянна трансформация и практически не могат да бъдат заимствани и копирани.

Системите на управление във всяка държава са функция на държавния и конституционния ред, които са уникални за всяка държава, и тук влиза в действие гражданско-военното сътрудничество. Това е историческа необходимост и необходима константа за успешното реализиране на целите за оказване на хуманитарна помощ, отстраняване на последствията, нормализиране на обществения живот и възстановяване на държавността.

Днес няма извънредна ситуация, която да не изисква съвместните и координирани усилия на правителствени и неправителствени, граждански и военни, професионални и доброволни, национални и международни структури и организации. Почти винаги, когато става дума за ужасни катаклизми, като земетресения, наводнения, горски пожари, пандемии, ядрени аварии, замърсяване и т.н., се изисква помощта и уникалните способности на въоръжените сили.

В тези случаи въоръжените сили могат да осигурят уникална помощ на гражданските институции, като предоставяне на военни медицински съоръжения и инфраструктура, развърщане на полеви болници, използване на военен транспорт за евакуация на ранени и

болни, използване на военните медицински екипи и техника в зоната на поражение, наблюдение и оценка на степента на разрушения от въздуха, осигуряване на обществения ред и сигурността на инфраструктурата и имуществото в района на бедствието и други¹.

За да се постигне това обаче, е необходимо да се използва подходяща концептуална рамка, която разглежда гражданско-военното сътрудничество (Civil-Military Cooperation-CIMIC), не само от позицията на въоръжените сили, но и от тази на всички останали участници.

Поради тази причина, съвременната наука изследва нови подходи, механизми и възможности за прилагане в рамките на управлението на кризи, които да подпомагат ефективни гражданско-военни дейности между екипи на въоръжените сили и гражданските структури, изграждайки подходящи условия и необходимите съвместни способности за адекватна реакция и преодоляване на последствията от подобни ситуации.

Настоящата статия им за цел да разкрие как гражданско-военните дейности и гражданско-военното взаимодействие могат да бъдат имплементирани успешно при извънредни ситуации за по-ефективно използване на способностите на военните формирования, в подкрепа на цивилни институции в засегнатия район. Разбира се, ще изследваме опита на НАТО и най-вече на ЕС в посочената област, защото именно в рамките на Европейския съюз напоследък беше призната нарастващата роля на гражданско-военното сътрудничество и беше възприета идеята за споделяне на граждански и военни способности, инструменти и ресурси в хода на хуманитарните усилия.

СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКО-ВОЕННОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Гражданско-военното сътрудничество се появява в средата на XX век и е съпроводено със зараждането и развитието на една нова система на взаимоотношения между цивилните и военните, която е насочена изцяло към сътрудничеството в интерес на осигуряване на благоприятни условия за подготовка и провеждане на военните операции от въоръжените сили. Тази нова сфера на взаимоотношения се утвърждава с широко възприетото наименование *гражданско-военно сътрудничество* и в САЩ е известно като *граждански дейности* – Civil Affairs (CA). По-късно в страните от НАТО и ЕС се възприема и утвърждава понятието „Гражданско-военно сътрудничество“ – Civil Military Co-operation (CIMIC), което е валидно и днес.

---

¹ Civil-Military Cooperation in the early response to the COVID-19 pandemic in six European countries, Mohamed Gad, J. Kazibwe, E. Quirk, A. Gheorghe, Z. Homan, M. Bricknell, BMJ Military Health, BMJ Journals.

Дейностите и операциите по CIMIC постепенно стават неразделна част от подготовката и провеждането на военните операции и спомагат за постигането на политико-военните цели в мирно време, при кризи, както и при мироопазващи национални и многонационални операции.

Практиката в съвременните операции сочи, че независимо от времето и мястото, терена, метеорологичните условия и климата, до голяма степен наличието на добра комуникация, на съвместно планиране и координация между военни и цивилни улесняват взаимоотношенията между гражданските и военните власти за провеждането на CIMIC операции и за поддържане на гражданската администрация. В този смисъл CIMIC се утвърждава като *допълнителна способност, която до голяма степен допринася за успеха на мисията*. И в края на миналия век вече има ясно определение за **същността на CIMIC** – „координация и сътрудничество, в подкрепа на мисията, между командирите от НАТО и гражданските актьори, включително националното гражданско население и местните органи на властта, както и международните, националните и неправителствените организации и агенции.“

Днес обаче това разбиране съвсем не е достатъчно, а и акцентът върху военните операции и въоръжените конфликти се измества от непрекъснато възникващите и разнообразни по характер, интензивност и сила извънредни ситуации от невоенен характер – природни катаклизми, като наводнения, земетресения, пожари и цунами, както и редица такива, породени от човешка дейност – технологични аварии, катастрофи, радиационни и химически замърсявания, екологични промени и екстремни явления, различни пандемии и епизоотии и други.

Техният изключително сложен характер и взаимозависимост непрекъснато изискват нарастваща ангажираност не само на структурите по търсене и спасяване, на екипите на гражданска защита, аварийните и противопожарни служби, медицинските екипи за спешна помощ, а така също неправителствените организации като Червения кръст и Червения полумесец, различни международни организации и тези към ООН и ЕС, но и задължително и усилията, ресурсите, инфраструктурата, екипите, силите и средствата на въоръжените сили.

Както гражданският, така и военният сектор имат подходящ опит, който може да бъде полезен за реагиране при извънредни ситуации.

Участието на въоръжените сили/военните екипи и модули ще бъде поискано в съответствие с одобрените планове за участие или когато сериозността на ситуацията го изисква, в зависимост от наличността и приоритета на военните ресурси. За целта обаче е важно да бъде регламентиран редът за оказване на съответната помощ, процедурите за активиране на екипите и за взаимодействие, веригата за командване и управление и всичко това в рамките на съответното законодателство.

ГРАЖДАНСКО-ВОЕННОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО В ГЛОБАЛНАТА И МЕЖДУНАРОДНА ПЕРСПЕКТИВА

По тази причина, както глобалната организация ООН, така и регионални организации като НАТО, така и ЕС полагат непрекъснато усилия, за да усъвършенстват документи, регламентиращи ролята, задачите и реда за участие на военните структури в подкрепа на гражданските участници.

На глобално международно ниво, **Службата на ООН за координация на хуманитарните въпроси (ОСНА)** през 1994 г. разработи Ръководни принципи за използването на чуждестранни военни и граждански отбранителни средства при оказване на помощ при бедствия (насоки от Осло) (актуализирани през 2006 г. и 2007 г.). Същите са допълвани и усъвършенствани многократно, прерастват във вид на Насоки за използването на военни и граждански средства за защита в подкрепа на хуманитарните дейности на ООН при сложни извънредни ситуации², и постепенно стават водещи насоки, модели, концепции и стандарти за прилагане на глобалните способности на международната организация по целия свят.

В централата на ООН е изградена Секция за гражданско-военна координация (Civil-Military Coordination Section (CMCS)), начело с отговорен служител по гражданско-военната координация, която ръководи дейностите, изготвя отчети и анализи и периодично издава бележки за добрите практики, препоръки и указания за подобряване на координацията между военните и гражданските участници в реагиране при кризи, бедствия и катастрофи по целия свят³.

Те са насочени към създаване на основна рамка за формализиране и подобряване на ефикасността и ефективността на използването на чуждестранни военни и граждански отбранителни средства в международни операции за оказване на помощ при бедствия (природни, технологични и екологични извънредни ситуации) в мирно време. Служителят на UN-CMCoord може също да функционира като помощник за хуманитарния достъп, защита и сигурност и да улеснява тези работни потоци, ако е необходимо при сложни извънредни ситуации и природни бедствия.

Програмата за обучение на UN-CMCoord, управлявана от секцията, има за цел да подготви хуманитарните и военните участници с уменията и знанията, необходими за ефективно взаимодействие помежду си. CMCS също така подготвя и разполага специализирани експерти на UN-CMCoord в зоната на поражението, които да

² Guidelines on The Use of Military and Civil Defence Assets To Support United Nations Humanitarian Activities in Complex Emergencies, 2006.

³ Recommended Practices for Effective Humanitarian Civil-Military Coordination of Foreign Military Assets (FMA) in Natural and Man-Made Disasters, 2018.

подпомагат планирането, идентифицирането, подготовката и разполагането на подходящо обучен персонал.

В НАТО, Центърът за усъвършенстване в областта на CIMIC непрекъснато подобрява нормативните документи – разработена беше нова политика на НАТО по въпросите на Гражданско-военното сътрудничество, което беше надградено с ново и по широкообхватно понятие – Гражданско-военно взаимодействие (Civil-Military Interaction (CMI))⁴.

Непрекъснато се допълват и обогатяват най-важните съюзни документи в тази област – *Доктрината за CIMIC*⁵, както и *Наръчника за CIMIC*⁶, в които се разширяват функциите, задачите и обхвата на гражданско-военното взаимодействие и се детайлизират гражданско-военните дейности, които следва да се провеждат в рамките на различни хуманитарни операции в условия на извънредни ситуации. Специално е разработена и *Доктрина за участие на военните формирования в хуманитарното подпомагане*,⁷ в която се дават основни насоки и правила за планиране и провеждане на операции в подкрепа на гражданските структури при хуманитарно подпомагане на населението в отговор на кризи и реагиране при бедствия.

В рамките на Европейския съюз, отдавна беше осъзната нарастващата роля на гражданско-военното взаимодействие и се възприе идеята за съвместно използване на гражданските и на военните способности, инструменти и ресурси в хода на хуманитарните усилия. Нещо повече, счита се, че военните способности на страните членки следва да се използват за усиление на гражданските такива в условия на хуманитарни кризи или извънредни ситуации. Водещ документ е Концепцията на ЕС за ефективна гражданско-военна координация и поддръжка на хуманитарната помощ и помощ при бедствия⁸. В него е посочено, че се прави опит за интеграция на усилията в рамките на Механизма за гражданската защита на ЕС, съществуващото законодателство за хуманитарна помощ и разработените „Препоръчителни практики за ефективна хуманитарна гражданско-военна координация на чуждестранни военни активи (FMA) на Службата на ООН за Координация на хуманитарните въпроси (UN OCHA).

Представени са целите, обхвата и насоките на гражданско-военната координация, насоките за съвместна подготовка и обучение,

---

⁴ MC 0411-2, NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation (CIMIC) and Civil-Military Interaction (CMI), 2014.

⁵ Allied Joint Doctrine For Civil-Military Cooperation (AJP-3.19), 2018.

⁶ CIMIC Handbook, [2020](#).

⁷ Allied Joint Doctrine for the Military Contribution to Humanitarian Assistance, 2015.

⁸ EU Concept on Effective CIVMIL Coordination in Support of Humanitarian Assistance and Disaster Relief, 2019.

добрите практики и областите на прилагане на съвместните способности, както и процедурите за осъществяване на дейностите в условия на извънредни ситуации. За целта, специално е изграден Център за координация при извънредни ситуации (Emergency Response Coordination Centre (ERCC)), водещата структура е Европейската служба за външна дейност (European External Action Service (EEAS)), която управлява реакцията на ЕС на кризи, а основна роля имат дирекция „Предотвратяване на конфликти, изграждане на мир и инструменти за посредничество“ (Conflict Prevention, Peacebuilding and Mediation Instruments Division), Ситуационната стая на Европейския съюз (EU Situation Room) и Разузнавателния и ситуационен център на ЕС (EU Intelligence and Situation Centre).

Анализите на прилагането на способностите за гражданско-военно взаимодействие на глобално и регионално ниво показват, че:

Първо, водещите страни и организации в съвременния свят осъзнават ключовата роля на военните способности при реакция в отговор на кризи и глобални катаклизми и търсят механизми, подходи и решения за все по-широкото им използване, особено при наличие на непосредствена заплаха за живота и здравето на населението, както и за защита на инфраструктурата, икономиката и нейните отрасли;

Второ, международните организации и техните страни членки ясно разбират необходимостта от все по-тясно сътрудничество и координация между военните структури и гражданските организации в хода на реакцията в отговор на кризи и бедствия;

Трето, всички организации и страни членки изграждат съответните инструменти – структури, органи, центрове и разработват съответните нормативни документи – доктрини, концепции, указания, процедури и други, с които се регламентират принципите, целите, задачите, правилата, процедурите и реда за гражданско-военно сътрудничество и координация, и се създават условия за ефективна координация и успешно сътрудничество, в условия на извънредни ситуации и кризи;

Четвърто, всички организации и държави като цяло отделят значително място на планирането в отговор на кризи и извънредни ситуации, на предварителна подготовка и обучение, на изграждане на съвместни способности за провеждане на координирани действия, в отговор на бедствия и за общи усилия при преодоляване на последствията от природни бедствия и катастрофи, в резултат на човешка дейност.

ГРАЖДАНСКО-ВОЕННОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО В НАЦИОНАЛНОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Анализът на националните документи сочи, че в тях не се срещат понятия като „Гражданско-военно сътрудничество“ и „Гражданско-

военна координация“. Нито в Актуализираната стратегия за национална сигурност на Република България, в Закона за отбраната и въоръжените сили, или пък в Закона за защита при бедствия, няма ги в Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност, в Закона за противодействие на тероризма или пък в Стратегията за намаляване на риска от бедствия 2014 – 2020г.

Не се упоменават и в новата Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018 – 2030 г. Дори в документа, който дава практически насоки за разработване на плановете за защита при бедствия – „Указания за разработването и готовността за изпълнението на плановете за защита при бедствия“, издаван от Съвета за намаляване на риска от бедствия към Министерския съвет на Република България, не се говори за взаимодействие между гражданските организации и институции с военните формирования.

Странното е, че това са общонационални стратегически документи, регулиращи обществените отношения в сферата на сигурността, отбраната, управлението на кризи и реагирането в отговор на бедствия. А в тях не се предвижда, планира или регламентира, по какъвто и да е начин, участието на въоръжените сили и техните формирования в подпомагането на усилията на гражданските институции за разрешаването на кризи и подпомагане при извънредни ситуации.

Единствените документи, в които се среща понятието „Гражданско-военно сътрудничество (ГВС)“, са ведомствените издания на Министерството на отбраната: „Пособието за специалистите по СИМІС“ и „Тактики, техники и процедури (ТТП) по СИМІС“ от 2007 г., разработената по-късно „Доктрина за гражданско-военно сътрудничество“ (НП - 3.4.9)⁹, както и глава 11 от „Доктрината на въоръжените сили на Република България“, издание (А), ноември 2017 г.

Подобно е положението и със съвместната подготовка, провеждането на общи учения и тренировки и изграждането на съвместни гражданско-военни способности за реагиране при бедствия. В Националния план за защита при бедствия е записано: Министерът на отбраната „поддържа в готовност формирования за участие в СНАВР при бедствия и оказване на помощ на населението.... с формированията изпълнява задачи по превантивната и непосредствената защита на населението и провеждането на спасителни и неотложни аварийно-спасителни работи“¹⁰. Но никъде не се споменава за съвместни програми за обучение, за съвместни тренировки, учения и други, които да са основата за изграждане на

⁹ Доктрина за гражданско-военно сътрудничество, 2014.

¹⁰ Национален план за защита при бедствия, 2010.

съвместни способности за координация и взаимодействие. Дори е оставено на преценката на всеки министър или ръководител на ведомство, да провежда подготовка на структурите така, както счита за необходимо, без единен замисъл, общи сценарии или сходни задачи за изпълнение.

На практика, у нас няма планове и програми за съвместна подготовка на формированията от въоръжените сили, с тези от гражданските структури и организации. Може да се твърди, че с години се пренебрегват съвместните програми за обучение, съвместно обучение и тренировки, учения и други, които са в основата на изграждане на съвместни способности за координация и взаимодействие. Липсва регламентация на структурата, състава, ролята, задачите, принципите и механизмите на взаимодействие, правилата и процедурите за активиране на съвместни екипи, основните изисквания и възможни съвместни задачи, сценарии и форми на съвместно обучение, командване и управление, цялостна поддръжка и други.

Налага се изводът, че до момента *държавата negliжира въпросите на гражданско-военното взаимодействие* и единствената институция, която има някакво отношение към проблема, е Министерството на отбраната и в частност – Българската армия. Което е в пълна противоположност със световните тенденции, и в никакъв случай, не може да се приеме за национално отговорно мислене и успешна политика в областта на националната сигурност.

ГРАЖДАНСКО-ВОЕННОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО ПРИ ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ – СЪВРЕМЕННИ АСПЕКТИ

Успешната защита при извънредни ситуации като природни бедствия, промишлени аварии, катастрофи, хуманитарни кризи и други, се осъществява чрез провеждане на превантивна дейност, дейности по защита, координация и взаимодействие, подпомагане, възстановяване, ресурсно осигуряване, предоставяне на помощи и др.

Днес обаче, както извънредните ситуации, така и бедствията, кризите, пандемията и конфликтите надхвърлят по мащаби и обхват държавните граници и не е невъзможно, както силите на гражданската защита и пожарната, така и спасителните екипи, медицинските и други структури, самостоятелно да се справят с мащабна извънредна ситуация, съпроводена с масови разрушения, щети по инфраструктурата и с множеството жертви и пострадали сред населението. Безспорно са необходими усилията, екипите и ресурсите на всички министерства, ведомства и организации, включително и тези на въоръжените сили.

В тази връзка можем да изведем няколко *условия за успешна гражданско-военна координация и сътрудничество* между

гражданските участници и военните екипи в условия на извънредни ситуации.

Първо, участващите екипи от военните формирования трябва **напълно да разбират мандата, целите и задачите, ролята, структурата, методите и принципите на невоенните участници**. Също така е важно да се установят и поддържат добри взаимоотношения, преди и по време на мисията, за да се осигури взаимно разбиране. Важна роля в тази насока могат да играят специално подготвените и назначени за целта експерти в тази област – специалистите по ГВС от въоръжените сили.

Второ, въоръжените сили и по-специално екипите на СИМС **не трябва да се стремят да изместят, а само да подпомогнат или допълнят усилията на цивилни участници**. В случай на бедствие, състоянието на инфраструктурата може да бъде значително влошено. Поради това, компонентите на гражданската инфраструктура могат да станат напълно неефективни (независимо дали поради промишлена авария или природно бедствие). Професионалистите от СИМС могат да извършат и осигурят адекватна оценка на състоянието на дадена област, за да идентифицират проактивно слабости и критични пропуски или пропуски в способностите в гражданската среда, които трябва да бъдат запълнени, временно или постоянно.

Трето, много **важно условие за успешно взаимодействие и добра координация е изискването за взаимно разбиране на целите, мандатите и възможностите на участниците** в управлението на кризи. Това се постига само и единствено чрез съвместни действия по предварително планиране на действията, в отговор на бедствия, разработване на съвместни програми за обучение и тренировки по единен сценарий, преследване на ясно формулирани общи цели и задачи и т.н.

Четвърто, освен да има изготвени съвместни планове за реагиране, общи програми за подготовка, обучение и провеждане на учения по единни сценарии, **са необходими и ясни процедури, протоколи и стандарти**, на базата, на които да се осъществява това взаимодействие.

Пето, важно условие, за успешна и ефективна координация на усилията между военните и граждански екипи в зоната на бедствието, е да се **разработят специални нормативни документи – закони, доктрини, наредби, правила и процедури**, регламентиращи условията, реда на въвеждане на различните екипи (медицински, пожарна, спасители, евакуационни и т.н.), системата на съвместно обучение, за командване и управление, реда на взаимодействие на военните екипи, с тези в района на бедствието или в района на аварийната операция.

Шесто, задължително да се привличат военните формирования в процеса на планирането на реакцията при бедствия, в набелязването и подготовката на варианти и мерки за предотвратяване на бедствия. По този начин ще се подобри процесът на разделното обучение, ще се повиши ефективността на тренировките и съвместните учения, които вече ще се провеждат по една идея, общ сценарий и за изпълнение на общи задачи. Участието на военните формирования в този процес ще позволи създаване или коригиране на съществуващи Стандартни оперативни процедури (Standard Operating Procedure (SOPs)), Тактики, техники и процедури (Tactics, Technics and Procedures (TTPs)) и Стандартни оперативни инструкции (Standard Operating Instructions (SOIs) за действие на формированията и при обучението на СИМС специалистите.

ГРАЖДАНСКО-ВОЕННОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО – ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ

Както в страната ни, така и в рамките на ЕС вървят процеси на преосмисляне на системата за сигурност и ролята, значението и мястото на нейните отделни компоненти. Очевидно е, че сега е времето да се търсят възможности, както за съвместно, така и регионално сътрудничество със съседните страни, в процеса на изграждане на национални и съюзни способности за ефективно междуинституционално гражданско-военно-взаимодействие, в отговор на лавинообразно нарастващата опасност от разрушителни природни бедствия с катастрофални последици.

Едно от възможните направления е да се търсят някои пътища и насоки за подобряване на готовността и повишаване на ефективността на междуинституционалното сътрудничество при кризи и реагиране при бедствия. Ето някои от тях:

На *първо място*, тези възможности трябва да са насочени към подобряване на взаимните способности в процеса на превенция, повишаване на нивото на готовност за реакция и изграждане на капацитет за управление на кризи в рамките на междуинституционалното сътрудничество.

На *второ място*, ясно се вижда необходимостта от разработване на ясни процедури, стандарти и правила за използване на въоръжени сили в подкрепа на гражданските екипи и на населението, при възникване на природни бедствия с масови жертви и разрушения.

На *трето място*, процедурите за такова участие трябва да бъдат разработени на база на съответното законодателство, чрез разработване на насоки (препоръки), които да бъдат публикувани на национално ниво (наредби, постановление и др.) или чрез въвеждане на промени (корекции на съществуващи), или чрез нови процедури.

На **четвърто място**, много важно направление е и разработването на обща правна рамка, която да регламентира правата и отговорностите на различните участници в операцията, в зоната на бедствието, както и да се въведе изискването за разработване на единни сценарии за обучение, общи задачи и единни принципи и механизми за управление.

На **пето място**, да се разработи национална програма за съвместна подготовка, обучение и тренировки, като ежегодно да се планират и провеждат съвместни национални учения по единен план и сценарий, с което ще се създадат условия за постигане на координация на действията и единство на усилията в процеса на планиране, подготовка и реакция в отговор на кризи и бедствия.

На **шесто място**, да разработят единни стандарти за развитие на способности за реакция, определени на базата на анализ и практическо приложение на съвместни процедури. Те могат да бъдат разработени на национално и на местно/регионално ниво¹¹:

- на национално ниво – Секретариатът към Съвета за сигурност, Съветът за намаляване на риска от бедствия към Министерския съвет и Националният ситуационен център да разработят и препоръчат изграждането, реда за прилагането и развитие на националните изисквания и способности за прилагане на съвместни гражданско-военни процедури при бедствия, аварии и катастрофи;

- на местно/регионално ниво – областните и общинските съвети за намаляване на риска от бедствия, да разработят и препоръчат изграждането, реда за прилагането и развитие на специфичните изисквания и способности за прилагане на съвместни гражданско-военни процедури при бедствия, аварии и катастрофи, като за целта се назначат и обучат съвместни гражданско-военни екипи за прилагането на разработените процедури.

На **седмо място**, да се разшири мрежата от база данни и възможностите за споделяне на информация със съседни и съюзни страни в рамките ЕС, непрекъснато да се обменя информация и данни за риска от бедствия, да се търси координация със партньорите за превенция и общи действия по управление на риска, да се използва широко споделянето на уроците, извлечени от практиката на гражданско-военното взаимодействие и други дейности, които може да помогнат за разработването на по-ефективни механизми и начини за подобряване, успешно прилагане и трансформиране на способностите на CIMIC.

---

¹¹ За подробности виж Националната стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018 - 2030 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Гражданско-военното сътрудничество възниква като неизбежна необходимост в обхвата на военните операции и доказва своята жизненост вече повече от 70 години. Днес то се превръща във важен императив на всички операции и дейности, в които участват и въоръжените сили.

Ефективно координиране може да бъде постигнато чрез провеждане на регулярни консултации, особено когато участващите организации имат ясни цели и задачи и общ план за действие, чрез съвместяване на действията и избягване на противопоставяне. За да се постигне обаче така желаната координация на усилията между участващите в зоната на бедствието военни формирования и граждански структури, организации и агенции, всички те трябва да бъдат включени в процеса на съвместното планиране и впоследствие да координират действията си, за постигане на значителни и добре съгласувани съвместни ефекти.

Само така може да се гарантира постигане на желания краен резултат – успешно гражданско-военно взаимодействие и ефективна координация при спасяването на човешки животи.

ЛИТЕРАТУРА:

1. НП-3.4.9 - Доктрина за гражданско-военно сътрудничество, МО, София, 2014.
2. Национален план за защита при бедствия, Министерски съвет, С., 2010.
3. Националната стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018 - 2030 г., Министерски съвет, С, 2018 г.
4. Civil-Military Cooperation in the early response to the COVID-19 pandemic in six European countries, Mohamed Gad, J. Kazibwe, E. Quirk, A. Gheorghe, Z. Homan, M. Bricknell, *BMJ Military Health, BMJ Journals*, Volume 167, Issues 4, Aug, 2021; <https://militaryhealth.bmj.com/content/167/4/234> (посетен м. септември 2022 г.)
5. Guidelines on The Use of Military and Civil Defence Assets To Support United Nations Humanitarian Activities in Complex Emergencies, March 2003 - Revision I, January 2006; <https://www.unocha.org/themes/humanitarian-civil-military-coordination> (посетен м. септември 2022 г.).

6. Recommended Practices for Effective Humanitarian Civil-Military Coordination of Foreign Military Assets (FMA) in Natural and Man-Made Disasters, (Version 1.0) 18 September 2018; <https://www.unocha.org/themes/humanitarian-civil-military-coordination> (посетен м. септември 2022 г.).

7. MC 0411-2, NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation (CIMIC) and Civil-Military Interaction (CMI), Brussels, May, 2014.

8. Allied Joint Doctrine For Civil-Military Cooperation (AJP-3.19), Edition A Version 1, November 2018.

9. CIMIC Handbook, <https://www.handbook.cimic-coe.org/> (посетен м. септември 2022 г.)

10. Allied Joint Doctrine for the Military Contribution to Humanitarian Assistance (AJP-3.4.3), Edition A, Version 1, Brussels, 2015.

11. EU Concept on Effective CIVMIL Coordination in Support of Humanitarian Assistance and Disaster Relief, EEAS, Brussels, 2019.